

КАКВО СЕ ПРОМЕНИ С НОВОТО СЧЕТОВОДНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО

д-р Антон Свраков

Дипломиран експерт-счетоводител,

Регистриран одитор

*„Est modus in rebus“.
Quintus Horatius Flaccus¹*

Ключови думи:	Резюме
<p><i>Европейска директива</i></p> <p><i>Англосаксонски счетоводни принципи</i></p> <p><i>Закон за счетоводството</i></p> <p><i>Национални счетоводни стандарти</i></p> <p><i>Международни стандарти за финансови отчети</i></p> <p><i>Публични дружества</i></p>	<p><i>В статията се разглеждат някои концептуални въпроси в новия Закон за счетоводството и Националните счетоводни стандарти. На основата на сравнителен анализ между европейските и англосаксонските счетоводни принципи се правят някои изводи за необходимостта от приложението на различните счетоводни бази в България.</i></p>

На фона на преди всичко политическите новини промените, които настъпиха в счетоводното законодателство от началото на 2016 г., едва ли представляват интерес освен за една сравнително малка професионална общност. Имаме предвид регистрираните одитори и част от счетоводната гилдия в страната. Много отдавна в България, за разликата от страните, които справедливо наричаме развити, счетоводното законодателство представлява интерес само за тези, за които то е професия. Най-малкото това е странно, като се има предвид, че предназначението на счетоводството е да обслужва други дейности. Все едно от превоза на пътници с автобусен транспорт да се интересуват само шофьорите. Защото счетоводството не може да съществува само за себе си, както няма никакъв смисъл по пътищата да пътуват автобуси, в които единствените пътници да бъдат техните шофьори. Само че у нас поне по отношение на счетоводното законодателство е точно така – неговото развитие, което е насочено към подобряване на условията за бизнеса и на държавната администрация, не предизвиква необходимия обществен интерес, а си остава вътрешен, професионален въпрос. Съществуващата изолираност на счетоводството и на свързаните с него финансови отчети от управлението и собствеността на предприятията не е нещо ново в нашата страна. По-голямата част от собствениците, менажерите и работещите в администрацията ги приемат

¹ „Има мярка в нещата“. Думи, преписвани на Хорацио, римски поет от 65 г. пр. Хр. – 8 г. пр. Хр. Всеки сам ще разбере значението им за конкретния случай, ако се замисли върху написаното по-нататък в статията.

като някаква притурка към дейността на предприятието, просто като нещо, без което не може. Това е чисто административен подход, при който всичко се свежда до изготвяне на дневниците по ДДС и обявяване на годишните финансови отчети в срок в Агенцията по вписванията. Нищо повече. Може би не е удобно да си признаем тази отчужденост, която е налице между бизнеса и счетоводството, но от много години това е факт. В следващите редове ще направим опит да разсъждаваме върху този въпрос, пречупен през промените, които влязоха в сила в счетоводното законодателство от началото на 2016 г. Статията не е изчерпателна, а е по-скоро провокативна към редицата въпроси, които не бяха решени с новото счетоводно законодателство.

След около 14 години съществуване на предхождащия го у нас влезе в сила поредният нов Закон за счетоводството. Той е третият поред след началото на промените от 1991 г. На фона на законодателните традиции в развитите западноевропейски страни това не е добър атестат. Ако погледнем обаче нашата действителност, може да се окаже, че това не е толкова лошо постижение. Спомнете си споровете през пролетта и началото на лятото около Избирателния кодекс, по отношение на който депутатите взеха решение, че ще започнат да правят промени още преди той да бъде публикуван в Държавен вестник. Това трябва да бъде отчетено като рекорд! При това да отбележим, че последните сериозни промени в него бяха само от преди по-малко от две години, разбира се при друго правителство, за да не се връщаме по-назад. И докато в нашата страна избирателното право, по разбираеми причини, е изцяло политизирана област, същото съвсем не се отнася до счетоводството. Напротив, точно обратно, чести промени се правят и в него, въпреки че обществен интерес почти не съществува. Така че колкото и да ни се иска да се сравняваме със страните с демократични законодателни традиции, просъществували по няколко стотин години, по-добре ще бъде да се опитаме просто да подобряваме собствената си работа. Дай боже да успеем поне това да превърнем в традиция, няма да бъде толкова малко на фона на скромните ни успехи.

Приемането на Закона за счетоводството от 1991 г. имаше за основен мотив смяната на административно-контролната система в счетоводството, което беше абсолютно наложително предвид очакването за установяване на нов обществен строй. Придружен от много лъкатушещи между различните съвременни концепции последващи изменения и допълнения, този закон все пак свърши своята работа. Това беше времето, през което в икономиката все още битуваше едрата държавна собственост, постепенно свиваща се за сметка на набирация сили частен капитал. Навсякъде се търсеха счетоводители и данъчни консултанти. Наблюдаваше се ежегодно увеличение на чуждестранните инвестиции, така че всички тези фактори съдействаха за един по-голям интерес към счетоводството. След като стопанските субекти все повече се превръщаха в реални собственици, повечето от тях започнаха да разбират значението на добре организираното счетоводство за развитието на бизнеса им. Допълнителен принос към тези благоприятни процеси внесе работата на голяма част от създадената институция на дипломираните експерт-счетоводители. И то не толкова с одиторските доклади върху финансовите отчети със сертификат за вярно и честно представяне, които в повечето случаи оставаха неразбрани от потребителите им, а преди всичко с консултантската си помощ в областта на

счетоводството, данъците и социалното осигуряване. В общи линии това беше един период на уважение към счетоводната професия, а оттам и към законодателството, защото в онези години бизнесът схващаше необходимостта от това.²

С приемането на Закона за счетоводството от 2002 г. основно се целеше да бъдат въведени за широко задължително приложение Международните стандарти за финансова отчетност/Международните счетоводни стандарти (МСФО/МСС). Ние дори изпреварихме Европейския съюз, чийто Регламент 1606 за задължително прилагане на МСС по отношение на консолидираните финансови отчети на публичните дружества на държавите членки е от 2002 г., с начално прилагане от 1 януари 2005 г. И тук успяхме, независимо от начина, по който се приложиха тези счетоводни стандарти от много голяма част от предприятията у нас. Въвеждането на количествени критерии, при това твърде ниски, за прилагане на МСС, извън от предприятията от обществен интерес, изигра лоша шега на иначе ентузиазирания замисъл. Началото на XXI век беше изключително благоприятно като условия за развитието на бизнеса у нас. Установи се относително политическо спокойствие и равномерен икономически растеж. Очакваше се страната ни да бъде приета в НАТО и в Европейския съюз, а това бяха фактори, които имаха смисъл на общонародна цел, дори идеал. В подобна обстановка се надявахме, че широкото прилагане на МСС ще доведе до подобряване на финансовата и като цяло на корпоративната култура на българския бизнес. Още повече че виждахме благоприятното действие на този фактор в предприятията на чуждестранните инвеститори, особено в индустрията и в търговските банки. Това беше еуфорията от възможността да бъдат прилагани МСС и в същото време на голямата заблуда, че тази счетоводно-правна концепция е подходяща за икономиката на страна като нашата.³ Плодовете от това красиво, но не добре обмислено законодателно решение се оказаха абсолютно безвкусни. Нито голямата част от българския бизнес, нито преобладаващата част от счетоводителите и одиторите можаха да приемат, да осмислят и да приложат философията на МСС. Само че тук има два фактора за този впечатляващ неуспех. На първо място, това е нежеланието да се положат усилия, за да се научи нещо ново. Да, то е достатъчно обемно и никак не е лесно за разбиране, но е по силите на всеки специалист, който осъзнае нуждата да знае повече. Този първи фактор е напълно личен или, както е прието да се казва, той е от субективно естество. Вторият фактор обаче е много по-съществен и много по-интересен за изследване. Същността му е в твърде чуждата за традиционните български разбирания концепция, върху която се изграждат МСФО/МСС. Защото въпросът с нежеланието на мнозина те да бъдат разбрани се засилваше точно от този втори фактор. Необходимо ли е да се изучават принципи, които нямат аналози и подкрепа в нашата стопанска среда? Нека да си зададем въпроса защо българските счетоводители се справят достатъчно добре с твърде сложния и обемен Закон за данъка върху добавената стойност и Правилника за неговото

---

² Разбира се, тези изводи, както и всички направени по-нататък по отношение на бизнеса, не се отнасят до неговата обратна страна – сивия сектор. За съжаление, той представлява една много голяма част от българската икономика, но ние дори не знаем приблизителните му мащаби.

³ Към тази група от „наивници на средна възраст” принадлежеше и авторът на настоящата статия. Заблудата не може да бъде изкупена, но пречистването е задължително, ако стремежът е да бъде разбрана истината.

приложение, а не успяват с МСФО/МСС? Или защо нямат проблем да схванат приложението на временните данъчни разлики по изискванията на Закона за корпоративното подоходно облагане, а отказват да разберат логиката на МСС 12 *Данъци върху дохода* при тяхното счетоводно отчитане и представяне във финансовите отчети? Вероятно във всеки читател отговорът се е появил много лесно – защото имат нужда от материята в тези два закона, а в същото време не виждат особен смисъл в достатъчно мъглявите принципи на МСФО/МСС, когато те трябва да бъдат приложени в нашата стопанска среда. Затова те си остават като една кръпка, която, колкото и да е добре направена, все пак е пришита към дрехата. Разбира се, имаме предвид само дрехата на българската икономика.

Нека все пак да защитим прилагането на МСФО/МСС, както и хората, които правят това в тези области, в които това има смисъл. Това са преди всичко кредитните институции, дъщерните дружества на големи международни компании, застрахователните, инвестиционните, пенсионните и част от предприятията от обществен интерес. Характерното за всички тях е, че дейността им е от интерес за определени потребители, поради което използваните от тях счетоводни стандарти трябва да бъдат същите, каквито се прилагат към подобни търговски дружества поне в Европейския съюз. Нали в крайна сметка и ние изграждаме същия демократичен обществен строй и свободна, пазарна икономика! Макар и в един доста дълго продължил период на първоначално натрупване и не особено прозрачно преразпределение на капитала. Но дори и сред изброените по-горе предприятия МСФО/МСС имат различна тежест и възможности за пълноценното им приложение. Ако приемем, че за една търговска банка или застрахователно дружество те имат 100% смисъл, то за едно публично предприятие, без дъщерни дружества, което има минимален free float на борсата, смисълът от прилагането на МСФО/МСС е по-скоро нулев. Става дума за една голяма част от регистрираните на Българска фондова борса – АД предприятия, към които няма, а и няма как да има публичен интерес. Обърнете внимание в колко дни от годината оборотът на нашия роден фондов пазар се измерва само в няколко стотици хиляди левове и е сравним с този на по-голям хранителен магазин. Ето за това става дума – не самите МСФО/МСС или тяхната трудност са ни виновни за посредственото им приложение, а средата, в която те насила са вкарани. Ако бизнесът и администрацията не чувстват тяхната необходимост, натрапването им води до съществуващото сега абсолютно индиферентно отношение. Много често се случва, работейки с наши клиенти по редица по-сложни въпроси при бизнес комбинации и последващо консолидиране, да ни бъде задаван въпросът „*Кому е необходимо това, кой ли ще го разбере?*“ Не е много насърчаващо, нали.

И така стигнахме до третия Закон за счетоводството, приет след промените и влязъл в сила от началото на 2016 г. Официалната причина за съществуването му са изискванията на Директива 2013/34/ЕС. Как следва да се транспонират изискванията на директивите в местните законодателства на страните членки, това не е ангажимент на Европейския съюз. Всяка държава сама решава как да направи това. Ние го постигнахме чрез замяната на стария с нов закон и с промени в подзаконовия акт, каквито са счетоводните стандарти.⁴ В една от

⁴ Освен това се наложиха промени в редица други закони, но пък някои въпроси бяха пропуснати, което води до известни противоречия в търговско-правната рамка на страната.

страните със законодателни традиции – Германия, промените бяха внесени в съществуващото законодателство.⁵ Както вече стана въпрос, на нас ни е по-лесно да приемем нещо ново, отколкото да създаваме традиции, които да осъвременяваме. Впрочем това с унищожаване на старото и със заменянето му с нещо ново вероятно е български национален синдром, като се започне от смяната на политическата система и се стигне до законодателството в различните области.

В крайна сметка, от 1 януари 2016 г., у нас е в сила ново счетоводно законодателство, както вероятно ще го наричаме поне една – две години, докато промените бъдат актуални. Веднага се появиха книги с коментари и други публикации в специализирания печат, вероятно ще се организират курсове и семинари за разясняване на по-сложните въпроси. Разбира се, това е необходимо и дано да свърши работа. Нас обаче ни интересува какво всъщност се промени и това ли бяха промените, които са ни необходими, за да има определена полза както за бизнеса, така и за администрацията.

Преди няколко години Директива 2013/34/ЕС беше създадена с две основни цели:

(а) Да бъде осъвременено хармонизираното европейско счетоводно законодателство, тъй като това не беше правено цялостно повече от 30 години. Някои взети преди години решения се бяха изчерпали като възможности или пък времето беше показало, че следва да се внесат промени. Катализатор за това до известна степен бяха някои от по-конкретно изразените принципи на МСФО/МСС, които можеха да бъдат приложени и в европейската концепция. Но по главните въпроси, какъвто е консерватизмът по отношение на признаване на нереализирани приходи или пък обвързаността в не малка степен на счетоводните с търговските и с данъчните норми, Европейският съюз не отстъпи.⁶ Жалко, че нашият законодател не успя да разбере това.

(б) Да бъде даден европейският отговор на създадената през 2009 г. от Съвета по МСС кодификация на Международен стандарт за финансови отчети за малки и средни предприятия (МСФОМСП)⁷. Дебатът дали те следва да бъдат приложени в Европейския съюз беше разделил страните членки на две групи. Водещите континентални държави като Германия и Франция, но също Италия, Испания и други се противопоставиха твърдо на англосаксонски настроените страни, които бяха готови да приемат принципите на МСС и по отношение на малките и средните предприятия. Европейският съюз издигна малко приповдигнато

---

⁵ Това стана чрез приемането на *das Bilanzrichtlinie-Umsetzungsgesetz (BilRUG)* от 17 юли 2015 г., с който се внасят необходимите промени в Немския търговски закон (HGB), който пък е приет още от 1898 г. Както се казва в подобни случаи – коментарът е излишен.

⁶ Това са изключително важни въпроси, тъй като те са в основата на различията между континенталната европейска счетоводна школа и англосаксонската. Европейските счетоводни директиви стоят много по-близо до първата, докато МСФО/МСС не само че се създават на основата на втората, но в много случаи стигат и по-далеч по отношение на агресивното признаване на приходи и загърбване на предпазливостта. Освен това те не са обвързани с абсолютно никакви други освен със счетоводно-правните норми. Подобен подход не е приемлив за преобладаващия брой от европейските държави, в които счетоводството е интегрална част от общата правна рамка.

⁷ International Financial Reporting Standard for Small and Medium-sized Entities (IFRS for SMEs).

звучащия девиз „Мисли първо за малките!”, внесе необходимите облекчения за тях и така поне на този етап се противопостави на стремежа за приемане на МСФОМСП.

В резултат на това една от основните промени, които Директива 2013/34/ЕС наложи, беше новата категоризация на предприятията и групите предприятия. Бяха въведени единни количествени критерии за всички страни членки. Тези предприятия, които попадат в групите на микро и на малките, получават определени облекчения при изготвяне, одитиране и публикуване на годишните финансови отчети и свързаните с тях доклади. Съответно средните и големите предприятия следва да прилагат хармонизираното европейско счетоводно законодателство, пресъздадено чрез местните регулации в пълен вид. За разлика от нас, Европейският съюз ни най-малко не надцени смисъла и възможностите за прилагане на МСФО/МСС. **Съответно Регламент 1602/2002 г. не беше променен, така че задължението за прилагането им остана само в рамките на тези около 8,000 консолидирани финансови отчети на публичните дружества в рамките на съюза. Така в Директива 2013/34/ЕС никъде не се засяга въпросът за прилагането на МСФО/МСС, доколкото тяхното действие е екстериториално и се урежда единствено чрез цитирания Регламент 1606/2002 г.**

Сега едно малко отклонение, преди да видим какво се получи в нашата страна след приемането на „съобразения” с Директива 2013/34/ЕС нов Закон за счетоводството. Фондацията на Международните стандарти за финансова отчетност публикува анализ на тяхното използване, както и профил на начина, по който това става в различните местни законодателства.⁸ Направен е анализ на 143 държави: от Европа – 30% от тях, от Африка – 14%, от Средния Изток – 8%, от Азия и Океания – 22% и от Америка – 26%. Колкото и интересни да са изводите, основният сред тях остава този: **От всичките 143 държави, 119 местни законодателства (83% от всички изследвани) изискват прилагането на МСФО/МСС за всички или за повечето от предприятията от обществен интерес (публични дружества и финансови институции), представени на капиталовия пазар. Ето я широката като география, но ограничената като вид търговски дружества сфера на приложение на МСФО/МСС в световен мащаб – предприятията от обществен интерес, като всяко местно законодателство прилага собствено разбиране за техния кръг.**

В същото изследване има и други интересни факти. Нека да приведем съвсем накратко някои от тях:

- (а) Законодателствата на дванадесет страни по-скоро разрешават, отколкото изискват прилагането им. Сред тях най-голям интерес представляват страни като Швейцария, Индия и Япония.
- (б) Законодателството на Саудитска Арабия изисква прилагането им към финансовите институции, но не и към борсовите дружества.

---

⁸ Вж. в <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>

(в) Осем местни законодателства са наложили не МСФО/МСС, а национални или регионални стандарти. Сред тях са такива страни като САЩ, Китай, Египет, Виетнам и др.⁹

(г) Европейският съюз формално утвърждава всеки нов стандарт или разяснение, поради което МСС 39 *Финансови инструменти: признаване и оценяване* се прилага „орязано“ или „частично“ (“*carve-out*” applies). Затова в Европейския съюз задължително се изисква изписването им не просто като МСФО, а като „МСС, приети за приложение от Европейския съюз“. Съветът по МСС прие този компромис в замяна на признаването им от Европейския съюз, което вероятно е най-големият му успех в четиридесет годишната му история.

(д) Няколко местни законодателства са превели МСФО/МСС напълно буквално (*have adopted IFRS Standards word for word*) и ги прилагат като свои национални счетоводни стандарти. Забележете, че това са Австралия, Хонг Конг, Нова Зеландия и Южна Корея. Този факт е изключително интересен, защото показва до кой тип държави е най-близка и приемлива концепцията на МСФО/МСС. Без Южна Корея изброените са англосаксонски настроени държави, но без да имат националното самочувствие на Великобритания. За Хонг Конг и Южна Корея допълнително следва да се има предвид значителната им обвързаност с фондовите борси. По този повод може да се отбележи, че една друга страна, която е изцяло под англосаксонско влияние, прие като национални стандарти МСФО/МСП, още преди те да бъдат официално публикувани от Съвета по МСС през юли 2009 г! Държавата се нарича Република Южна Африка.

Безспорно е, че изнесените данни демонстрират популярността, която МСФО/МСС успяха да спечелят през последните 10 – 15 години в световен мащаб. Но нека да не забравяме, че това изцяло е за сметка на предприятията от обществен интерес. За Европейския съюз обхватът дори е още по-ограничен – **консолидираните финансови отчети на търговските дружества, чиито капиталови или дългови финансови инструменти се търгуват на регулиран борсов пазар**. Още от самото начало тези стандарти се разработват и се променят с мисълта, че са насочени за приложение изключително в очертаната сфера. Те се радват на невероятния лукс да не бъдат обвързани с каквито и да са търговско-правни или административно-правни рамки, на която и да е държава. Здравият разум, на който те се създават, е този на финансовите инвеститори, които се вълнуват единствено от доходността на своите вложения. Информация за това те могат да получат само от публикуваните междинни и годишни финансови отчети на борсово регистрираните търговски дружества. Затова основните предположения и принципи, върху които се изграждат МСФО/МСС, могат да бъдат само много общи и неангажирани с конкретна правна рамка. Те

---

⁹ Все пак процесът на конвергенцията между Общоприетите счетоводни принципи на САЩ и МСФО/МСС, казано най-общо, продължава. Макар че по-скоро се касае до все по-нататъшна „американизация“ на МСФО/МСС. Приемайки, че е постигнал големи успехи с прилагането на МСФО/МСС в 143 юрисдикции в цял свят, Съветът по МСС свенливо премълчава, че до известна степен това се дължи и на сериозните отстъпки, които се правят при разработването им под влияние на счетоводните принципи на САЩ.

разчитат изцяло на независимостта на счетоводните правила от търговските, административните и данъчните. Пояснителните приложения следва да бъдат достатъчно пространни, за да могат потребителите на отчетна финансова информация да разберат каква конкретна счетоводна политика е приложило ръководството на съответното предприятие. При консолидираните финансови отчети, които сами по себе си са реализация на принципа за предимство на икономическото съдържание пред правната форма, няма особени проблеми тези цели да бъдат напълно реализирани.

С приемането на значително по-високите количествени критерии в новия Закон за счетоводството изведнъж се оказва, че преобладаващата част от българските предприятия попадат в групите на микро и на малките. Това е добре, защото би трябвало да означава, че те могат да се възползват от предоставените им облекчения. Нали точно това е смисълът на европейската директива – да се мисли първо за малките. Да, така е, но само при условие, че те прилагат местните счетоводни регулации, които са в съответствие с изискванията на Европейския съюз. Само че по реда на вече отменения Закон за счетоводството, считано от 1 януари 2003 г. количествени критерии за задължително прилагане на МСФО/МСС бяха следните:¹⁰

- (а) балансова стойност на активите към 31 декември – 8 млн. лв.;
- (б) нетни приходи от продажби за годината – 15 млн. лв.;
- (в) средна численост на персонала за годината – 250 души.

Съгласно настъпилите от 1 януари 2016 г. законодателни промени подобни предприятия, без третия показател, принадлежат вече към групата на малките. Добре, но те вече са приложили МСФО/МСС според изискванията на действащия до края на 2015 г. Закон за счетоводството. От вече дванадесет годишната практика на задължително им прилагане, извън предприятията от обществен интерес, ясно се бяха очертали два извода:

- (а) В огромния брой случаи към финансовите отчети на подобни предприятия нямаше почти никакъв обществен потребителски интерес. С други думи, нямаше го факторът, заради който са създадени МСФО/МСС – потребителите на отчетна финансова информация. Външните потребители на финансовите отчети на подобни предприятия са преди всичко търговските банки. Във всеки един случай счетоводната база, която прилагат подобни предприятия, няма особено значение за тях. Освен това те не са истински външни потребители на финансовите отчети, защото са си извоювали правото да изискват от кредитополучателите си всякакви счетоводни регистри и допълнителни справки.
- (б) Много голяма част от тези предприятия прилагаха МСФО/МСС напълно автоматично и опростено. Не бяха малко случаите, в които прилагащите ги дори не притежаваха изданието на МСФО/МСС, камо ли да следят новостите в тях. Това пък от своя страна произтичаше от

---

¹⁰ Да не забравяме, че по силата на отменения Закон за счетоводството всяко предприятие можеше да приложи МСФО/МСС по собствено желание, дори да не е постигнало посочените количествени критерии.

обстоятелството, че поради естеството на осъществявания бизнес те просто нямаха нужда от това. Но дори и добре да познаваха МСФО/МСС, какво от това, след като няма условия за приложението им.

Така, без дори законодателят от 2002 г. да си беше помислял за подобни последици, прилагането на МСФО/МСС у нас доведе по-скоро до отрицателни, отколкото до положителни последствия. Те напълно се размиха и като цяло беше без особено значение какви счетоводни стандарти прилага предприятието. Секторът на борсово регистрираните дружества не се разширяваше нито количествено, нито качествено и с това не водеше до по-значителен интерес към възможностите на МСФО/МСС. Бизнесът като цяло отдавна се беше успокоил, след като ставката за корпоративния подоходен данък се запазваше на 10%. Въвеждането на временните данъчни разлики в Закона за корпоративното данъчно облагане доведе до сериозно намаляване на данъчната агресия, която се проявяваше при данъчните ревизии преди това. За голяма част от бизнеса основната грижа беше как да не се стигне до ежемесечното внасяне на значителни суми ДДС, при което прилаганите счетоводни стандарти нямаха никакво значение. Така постепенно счетоводното законодателство от фактор, към който имаше уважение, се превърна в нещо ежедневно, за което бизнесът не смяташе, че е необходимо да се обръща сериозно внимание или да се заделят средства.

В подобна ситуация влезе в сила новият Закон за счетоводството. Сякаш настъпи благоприятният момент опростеното и напълно безсмислено прилагане на МСФО/МСС от твърде широкия кръг от предприятия да бъде прекратено. Вместо това да бъдат създадени Национални счетоводни стандарти, чийто принципи и правила да са иманентни на стопанската и социалната среда в страната. Това обаче не стана. Въпреки че все пак в новия Закон за счетоводството беше включено едно правилно решение – това за ограничаване на приложението на МСФО/МСС. Само че твърде нерешително, защото действието му се отнася от тук занапред, а не до предприятията, които вече са ги приложили. Съгласно чл. 34, ал. 1 от закона *„Годишните финансови отчети на предприятията от обществен интерес се съставят на базата на Международните счетоводни стандарти.“* Веднага в ал. 2 се пояснява, че *„Годишните финансови отчети на микропредприятията, малките, средните и големите предприятия се съставят на базата на Националните счетоводни стандарти.“* Както се вижда от цитираните текстове, законодателят ограничи прилагането на МСФО/МСС и вече не допуска задължителното им използване на основата на количествени критерии. Това решение следва да се приеме като правилно, тъй като макар и в по-широк кръг все пак ги ограничава почти до задължителното им приложение по реда на Регламент 1606/2002 г. Така, след като експериментирахме повече от едно десетилетие безцелното прилагане на МСФО/МСС, законодателно спряхме това.

Следващите текстове обаче показват нерешителността на законодателя да изправи една грешка, с което да възстанови авторитета на МСФО/МСС в нашата страна. Съгласно чл. 34, ал. 3 **остава възможността едно предприятие да направи собствен избор и да приложи или пък да продължи да прилага МСС независимо от липсата на законови основания за това.** Казано по друг начин, законодателят не посмя да задължи предприятията, които са приложили

МСФО/МСС, без да отговорят на новите критерии за това, да направят обратно връщане към приложение на Националните счетоводни стандарти (НСС). Вместо това беше включен повече от срамежливия текст на § 8 от Преходните и заключителните разпоредби. *„Предприятията, които към 1 януари 2016 г. отговарят на критериите за микро-, малко или средно предприятие съгласно чл. 19 от този закон и съставят годишните си финансови отчети на база на Международни счетоводни стандарти, могат еднократно да преминат към прилагане на Национални счетоводни стандарти след приемане на национален счетоводен стандарт.“* Както се вижда, това е възможност, но не и задължение. Тази възможност е еднократна и ако едно предприятие не се възползва от нея през 2016 г., то следва да продължи да прилага МСС, независимо че по новия закон няма основание за това. От многото разговори, които проведохме с нашите клиенти, прилагащите МСФО/МСС и имащи възможност да се върнат към НСС, никой не изрази желание за това. Доводът обаче беше един-единствен – *„защо ли ми трябва да се занимавам с това, не е ли все едно какви счетоводни стандарти прилагам?“* Ето, точно до подобно безразличие се стигна, след като приложението на МСФО/МСС вече години наред ставаше напълно автоматично.

По-нататък в Закона за счетоводството следва едно изискване, което най-малкото е странно, макар че истинското му определение предполага по-силни думи. Съгласно § 11, ал. 1 от Преходните и заключителните разпоредби: *„Големите предприятия по този закон съставят годишните си финансови отчети за 2016 г. на базата на Международните счетоводни стандарти.“* В алинея втора обаче законодателят успокоява същите тези големи предприятия, че възможността за еднократно връщане към НСС за тях ще бъде също в сила, но от 1 януари 2017 г. Така с един нормативен акт от най-висок ранг се създава неравнопоставеност между отделните стопански субекти. Големите предприятия получават една година допълнително време, за да преценят предимствата и недостатъците от връщането към НСС. Едва ли обаче те биха дали отговор за необходимостта от промяна в счетоводната база, различен от вече цитирания по-горе.

След всичко това се замисляме доколко законодателят е преценил каква каша се забърква при оповестяване на счетоводната база, която предприятията ще приложат при изготвяне на годишните си финансови отчети за 2016 г., а и по-нататък. Тези предприятия, които не отговорят на критериите за използване на МСФО/МСС по реда на новия закон, следва да поясняват, че ги прилагат, но по вече отменения. Освен това е оставена възможността за доброволното прилагане на МСФО/МСС, независимо от каквито и да са били критериите. В резултат на всичко това корпоративната картина по отношение на финансовите отчети в нашата страна към 31 декември 2016 г. ще бъде следната:

Категория на предприятието	Счетоводна база	
	Закон за счетоводството 2016	Закон за счетоводството (отменен)
1. Предприятия от обществен интерес	Задължително прилагане на МСФО/МСС	Задължително прилагане на МСФО/МСС
2. Големи предприятия	Задължително прилагане на МСФО/МСС за 2016 г. От 2017 г. става опция след еднократен преход към НСС	Задължително прилагане на МСФО/МСС
3. Средни предприятия	Опция – МСФО/МСС или НСС след еднократен преход към тях през 2016 г.	Задължително прилагане на МСФО/МСС
4. Малки предприятия	Опция – МСФО/МСС или НСС след еднократен преход към тях през 2016 г.	Задължително прилагане на МСФО/МСС
5. Микропредприятия	НСС или доброволно МСФО/МСС	НСС или доброволно МСФО/МСС
6. Еднолични търговци с нетни приходи от продажби до 50 хил. лв.	Опция за едностранно счетоводно записване	Опция за едностранно счетоводно записване
7. Бюджетни предприятия	Указания на министъра на финансите	Указания на министъра на финансите
8. Предприятия, обявени в ликвидация или в несъстоятелност	СС 13 – Отчитане при ликвидация и несъстоятелност	СС 13 – Отчитане при ликвидация и несъстоятелност
9. Юридически лица с нестопанска цел	СС 9 – Представяне на финансовите отчети на предприятията с нестопанска дейност	СС 9 – Представяне на финансовите отчети на предприятията с нестопанска дейност

Трудно може да се разбере големият страх на законодателя да спре всякакво прилагане на МСФО/МСС извън предприятията от обществен интерес. Странно звучи и тази упоритост, че всяко предприятие би могло да приеме за прилагане МСФО/МСС, стига да поиска това!? Оставаме с чувството, че

българският законодател не познава реалната стопанска среда, в която се прилага счетоводното законодателство. Извън това остава неразбирането му за смисъла на МСФО/МСС, както и на необходимостта от максимално придържане към европейските изисквания.

Но така или иначе новият Закон за счетоводството е в сила и формално изискванията на Директива 2013/34/ЕС са изпълнени. Но само формално! Защото в нашата страна има и подзаконов акт, каквито са Националните счетоводни стандарти. Нека да отделим малко внимание и на този модел на счетоводни регулации и начина на приложението му у нас.

Традициите на континенталната европейска школа не познават счетоводните стандарти като начин за нормативна регламентация. За нея основните текстове могат да бъдат само в закон, а те от своя страна следва да бъдат ясни и да не допускат различни тълкувания. Всякакви други допълнения, доколкото такива се налагат, извън законовите текстове, могат да бъдат внасяни чрез подзаконови актове. Счетоводните стандарти са плод на англосаксонската школа и ясно демонстрират нейния значително по-либерален характер към финансовото управление на бизнеса. Първоначалното им създаване идва в резултат от редицата корпоративни неблагоприятия през първата половина на XX век в икономиките на страни като САЩ и Великобритания. Налага се правителствата да окажат натиск към бизнеса за спазването на някои общи принципи при изготвянето на финансовите отчети. Напълно немислимо е за подобни страни да бъдат наложени ясни принципи и конкретни правила по законов път. Възможността за тълкувания и вземане на конкретни решения си остава в основата на либералния англосаксонски счетоводно-правен модел. Както се казва, „*еднообразието убива*.” Затова счетоводните стандарти в англосаксонския свят не са подзаконов акт в традиционното наше разбиране. На първо място, те не се издават на основата на законов акт, а на второ – създаването им става от независими, професионални органи, а не от администрацията. Тези регулации нямат претенцията да бъдат обвързани с другите закони, които са свързани с цялостното държавно регулиране на бизнеса. Краен продукт от един подобен, освободен подход са МСФО/МСС. Цялата тяхна кодификация от концептуална рамка, стандарти, разяснения към тях и други съпътстващи ги материали се създават и са собственост на международна, частна, неправителствена организация. Не са обвързани с правната рамка на нито една конкретна държава, но могат да бъдат приложени след създаването на определени условия към най-значимите международни компании, стига съответното национално законодателство да ги признае. Да не забравяме също, че политическият лобизъм е част от процеса на създаване и променяне на МСФО/МСС. Въз основа на всички тези особености начинът на излагането на материята в тях е по-скоро като едно ръководство за приложение на общи принципи и изисквания, отколкото като ясни нормативни правила. Нали точно този начин на изразяване затруднява най-много счетоводната гилдия, която би желала да прочете нещо значително по-определено и конкретно за отделните случаи. Още повече когато трябва да го приложи в една сравнително хилава стопанска среда.

Още в началото на реформата в счетоводното законодателство у нас ние „прегърнахме“ идеята да го регулираме чрез счетоводни стандарти. Примерът на

тогавашните Международни счетоводни стандарти, тези от началото на 90-те години на XX век, беше заразителен. И тъй като не познавахме добре тази концепция, ние много бързо създадохме наши счетоводни стандарти, с гордост наречени Национални. От 1 януари 1993 г. у нас влязоха в сила 18 Национални счетоводни стандарта. Сега, когато ги сравняваме с всички по-нататъшни изменения и допълнения, които настъпваха в тях през годините, можем да кажем, че те малко наивно, но в замяна на това адекватно, отразяваха средата на приложението им. Те бяха достатъчно кратки и ясни, за да бъдат в помощ на счетоводителите, които все още се бореха с реформата в счетоводното законодателство. Но обърнете внимание на изначалната концептуална грешка, която беше допусната. Ние решихме, че счетоводните стандарти имат смисъл, който е подобен на този на подзаконовия акт, наречен Национален сметкоплан. Така у нас спокойно съжителстваха два подзаконови акта към Закона за счетоводството. Националният сметкоплан и Националните счетоводни стандарти бяха едновременно в сила до 1 януари 2002 г. Дори бяха издавани заедно, в едно книжно тяло. Всъщност едното е отрицание на другото. Логиката на сметкоплана, който е типичен нормативен акт за страни като Франция, Испания и Португалия, е да представи ясни, допълнителни разяснения към законовите текстове, които се отнасят до счетоводството. В цитираните държави, както и в Германия счетоводно-правната материя е включена в националните им търговски закони. Професионалната комплицираност на счетоводното право налага допълнителни, но ясни и еднопосочни изисквания, които се представят в подзаконовия акт, наречен най-общо сметкоплан. Всички те обаче са в рамките на вече установените законови текстове и нямат разширителен характер, камо ли да предоставят многовариантни решения.¹¹

Както посочихме по-горе, смисълът на счетоводните стандарти е абсолютно различен. Оказа се обаче, че у нас те могат да съществуват съвместно. Защото ние не схванахме концептуалната разлика между тях. Затова за определено време у нас битуваха счетоводни стандарти с разглеждана в тях материя, която е по-скоро за учебник по счетоводство, но не и за подзаконов акт, а още по-малко за професионално издавана регулация. Достатъчно е само да бъдат прочетени заглавията на някои от счетоводните стандарти, които са имали различна продължителност на действие през годините: НСС 2 Счетоводни документи и документиране на стопанските операции; НСС 3 Инвентаризация на активите и пасивите на предприятието; НСС 13 Показатели за финансово-счетоводен анализ на предприятието; НСС 6 Отчитане на разходите за околната среда; НСС 25 Отчитане на данъка върху добавената стойност; НСС 28 Едностранно счетоводно записване! Когато липсва концепция за развитие на националното счетоводно законодателство, а безкритично се приема международен опит, насочен към съвсем друга среда, това беше резултатът.

С влизането в сила на Закона за счетоводството от 1 януари 2002 г. Националният сметкоплан беше отменен, а НСС окончателно бяха преписани от набора на МСС, във вида му от началото на XXI век. Явно този превод не беше преминал през професионална редакция, защото в тях останаха редица неточности, сравнени с английския оригинал, от който бяха преведени. В

¹¹ Типичен пример за подобен законодателен подход е испанският Plan General de Contabilidad (PGC) от 2007 г. с някои последващи изменения и допълнения.

последствие тяхното наименование беше променено на Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия (НСФОМСП). Като такива те съществуваха десетина години, за да се върнем отново към първото им наименование НСС. Отново механична промяна, защото вече те следва да се прилагат и от големите предприятия. Но промяната в името не може да доведе до подобряване на съдържанието.

По такъв начин в новото счетоводно законодателство съжителстват мирно две различни концепции. Законът за счетоводството пресъздава хармонизираните европейски счетоводни принципи, в общи линии, съобразени с изискванията на Директива 2013/34/ЕС. В същото време по-голямата част от НСС съответстват на някои от принципите в МСФО/МСС, докато други стоят по-близо до европейските. В случая дори не се спираме на допуснатите разминавания между Закона за счетоводството и последната редакция на НСС, защото това е самостоятелна и не по-малко обемна тема.¹²

Все пак нека да обърнем внимание на едно интересно обстоятелство – приложението на така наречената справедлива стойност. Това е една категория, която от началото на XXI век намери значително място в МСФО/МСС, откъдето напълно безкритично беше присадена в НСФОМСП, а понастоящем в НСС. В същото време това не е разбирането на Директива 2013/34/ЕС. Европейското отношение към справедливата стойност още от самото начало е изключително съдържано. Дори в член 2 Определения от цитираната директива такова за нея не е дадено. Нека да цитираме европейското схващане и изискване по отношение възможното приложение на справедливата стойност. Въпросът се третира в чл. 8 Алтернативен метод за оценяване по справедлива стойност, което също показва мястото, което ѝ е отредено. Принципно и с редица допълнителни уговорки се дава съгласие държавите членки да допуснат оценяване на финансовите инструменти по справедлива стойност. Забележете обаче какво е европейското разбиране за оценяване по справедлива стойност на други активи, които не са финансови инструменти. Привеждаме дословно текста на чл. 8, ал. 1, б. (б): *„държавите членки могат да разрешават на всички предприятия или категории предприятия или да изискват от тях оценяване на определени категории активи, различни от финансовите инструменти, по стойности, определени по отношение на справедливата стойност. Прилагането на това разрешение или изискване може да бъде ограничено само до консолидираните финансови отчети.“* В последствие се уточнява, че ако това бъде допуснато, страните членки следва да дерогират до известна степен принципа на предпазливостта и да отразят промените в стойността в отчета за приходите и разходите (чл. 8, ал. 9 от директивата). Доколкото европейският принцип на предпазливостта, изложен в Директива 2013/34/ЕС, чл. 6, ал. 1, б. (в), не допуска начисляване на нереализирани приходи, то чрез горното дерогиране това би могло да стане. Както виждате, оценяването по справедлива стойност на активи извън финансовите инструменти е само възможна опция, на която не се набляга

---

¹² Подобни случаи и редица други слабости са коментирани от Д. Желязков в „За новия Закон за счетоводството“, Списание на Института на дипломираните експерт-счетоводители в България, бр. 1 от 2016 г.; от В. Филипов в том първи на „Ново счетоводно законодателство. Закон за счетоводството“, ИК „Труд и право“, С., 2015 г., както и от А. Свраков, „Нерешените въпроси в новия Закон за счетоводството“, ИК „Труд и право“, брошура бр. 3, март 2016 г.

особено. Такова е и отношението към нея в националните законодателства на европейските страни. Основната причина е, че европейското счетоводно право не допуска в отчета за приходите и разходите да бъдат начислявани нереализирани приходи, които са вследствие на стихийни пазарни колебания. Изключенията са само за някои видове финансови инструменти, което може да бъде икономически обосновано.

При нас обаче това не е така. И то не защото стопанската действителност изобилства от примери на ясно изразена справедлива стойност, а защото сме преписали дословно изискванията на МСС 40 *Инвестиционни имоти* и МСС 41 *Земеделие*. Областите, в които у нас може да се прояви справедливата стойност, се броят на пръсти и се отнасят изключително само до ограничени видове финансови инструменти. В същото време СС 40 Отчитане на инвестиционни имоти и СС 41 Селско стопанство изискват тя да бъде приложена там, където я няма. Решение, което нито е в съответствие с принципите, изложени в Закона за счетоводството, нито е съобразено с реалността в нашата икономика. Приемането на справедливата стойност в НСФОМСП доведе до известна конфузия при съобразяване на новия Закон за счетоводството с изискванията на Директива 2013/34/ЕС. Както видяхме по-горе, тя не е дефинирана като понятие и не фигурира сред общите принципи за финансово отчитане, изброени в чл. 6. Единствената възможност за оценяване се съдържа в чл. 6, ал. 1, б. (и) като *„позициите, които са признати във финансовите отчети, се оценяват в съответствие с принципа на покупната цена или на производствените разходи.“* Ограничена възможност е алтернативният метод, разгледан по-горе. Вижте сега как е уреден този въпрос в Закона за счетоводството, в сила от 1 януари 2016 г. В чл. 26, ал. 1, в който се разглеждат същите общи принципи, т. 9 звучи така: *„оценяване на позициите, които са признати във финансовите отчети, се извършва по цена на придобиване, която може да е покупна цена или себестойност или друг метод, когато това се изисква в приложимите счетоводни стандарти“*. За да спасим създалото се положение, но без да нарушаваме директивата, ние чрез законов текст даваме възможност за разширителното му прилагане чрез позоваване на подзаконов акт, какъвто са НСС.¹³

Нека да разгледаме още само един пример за значението, което европейското счетоводно законодателство отдава на принципа на предпазливостта. Съгласно Директива 2013/34/ЕС приложението на капиталовия метод (метода на собствения капитал) е допустимо, но с едно ограничение. При условие че е начислен приход от дялово участие, който надхвърля стойността на признатите като приход дивиденди, разликата следва да формира резерв, който не може да се разпределя между собствениците (чл. 9, ал. 7, б. (в) от директивата). В търговските законодателства на Германия, Франция, Испания и други европейски държави съществуват така наречените *„неразпределяеми резерви“*. Това и други сходни правни ограничения са една от основните причини континенталната европейска школа да бъде определяна като насочена преди всичко към интересите на кредиторите. Всичко това пък се прави, за да се охраня бизнеса като цяло и голяма част от добавената стойност да остане в

¹³ Разбира се, това не се отнася до МСФО/МСС, защото техните общите принципи не са предмет на разглеждане в Директива 2013/34/ЕС, респективно в Закона за счетоводството.

предприятието. По разбираеми причини в МСФО/МСС подобни ограничителни норми няма. Затова и в НСС, в които се изяснява капиталовия метод, също няма, а вероятно законодателят дори не се е замислил над тези особености в двете различни счетоводно-правни концепции. Практиката у нас показва, че банките – кредитори налагат в договорите за отпускане на кредити сходни изисквания за неразпределяне между собствениците, докато заемът е дължим. Кое е по-правилното – това да бъде включено като обща регулация в Закона за счетоводството, или да присъства като клауза между страните в договорите за кредит?¹⁴

В заключение бихме обобщили следното. Оставаме с чувството, че българският законодател не схваща добре разликата между европейските счетоводно-правни норми и тези на МСФО/МСС. Принципите, изложени в Директива 2013/34/ЕС, съответно пренесени в Закона за счетоводството, са иманентни на начина за правене на бизнес в страните членки. Те са разбираеми и за администрацията, която регулира и съблюдава правилата. Прилагането на МСФО/МСС е подходящо, поради което е прието като приоритет само за изключително малко на брой стопански единици в Общността. В относителен дял те далеч не могат да стигнат дори 1 процент от всички търговски дружества. Прилагането им към консолидираните финансови отчети на борсово регистрираните търговски дружества е насочено изцяло към инвеститорите и не представлява интерес за регулиране на общата законодателна рамка в съответната страна. За да има смисъл приложението на НСС, те следва да бъдат разработени на основата на европейските счетоводно-правни принципи. Само по този начин те ще бъдат разбираеми за бизнеса и за широкия кръг от счетоводители. От друга страна, не си струва МСФО/МСС да бъдат принизявани чрез опростеното им прилагането от предприятия, за които това няма никакъв смисъл. Убедени сме, че по този начин ще се работи за възстановяване на връзката между счетоводството и бизнеса, за който то е предназначено. А с това и до повишаване на авторитета на счетоводната професия.

---

¹⁴ Ако бъдем по-точни, мястото на подобни норми е в Търговския закон, тъй като те се отнасят до цялостното функциониране на капиталовите търговски дружества.

WHAT HAS CHANGED WITH THE NEW ACCOUNTING LEGISLATION?

*Anton Svrakov, PhD
Certified Public Accountant,
Registered Auditor*

Key words:	Summary
<i>European Directive Anglo-Saxon accounting principles Accountancy Act National Accounting Standards International Financial Reporting Standards Listed companies</i>	<i>The article examines some conceptual issues in the new Accountancy Act and the National Accounting Standards. Based on a comparative analysis between the European and Anglo-Saxon accounting principles some conclusions were made about the necessity of the application of the different accounting bases in Bulgaria.</i>